Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Marcin Łysko
Uniwersytet w Białymstoku
ORCID: 0000-0002-2789-4679
marcin.lysko@uwb.edu.pl

Operacja przekwalifikowania drobnych występków w wykroczenia w Polsce Ludowej

STRESZCZENIE

W okresie Polski Ludowej (1944–1989) rządzona przez komunistów Polska znajdowała się w strefie wpływów Związku Radzieckiego. Uchwalona w 1966 r. ustawa o przekazaniu niektórych drobnych występków jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego nadawała rangę wykroczeń licznej grupie dotychczasowych występków przeciwko mieniu i czynów godzących w interesy konsumentów. Przekazanie tych występków jako wykroczeń do właściwości kolegiów karno-administracyjnych miało na celu odciążenie sądów od rozpatrywania spraw o drobne czyny karalne. Operacji przekazania towarzyszyło wprowadzenie do prawa wykroczeń szeregu rozwiązań z dziedziny prawa karnego, co stworzyło warunki dla prowadzenia bardziej elastycznej polityki karnej w sprawach o wykroczenia. Ustawa o przekazaniu została w całości uwzględniona w uchwalonym w 1971 r. Kodeksie wykroczeń, którego część szczególna zawiera kolejną grupę wykroczeń powstałych z przekształcenia dotychczasowych występków. Ustawa o przekazaniu ostatecznie uplasowała prawo wykroczeń w obszarze szeroko pojmowanego prawa karnego, co skutkowało odejściem od stworzonej w okresie stalinowskim koncepcji prawa wykroczeń jako jednej z gałęzi prawa administracyjnego.

Słowa kluczowe: drobne czyny karalne; prawo wykroczeń; ustawa o przekazaniu; Polska Ludowa

GENEZA USTAWY O PRZEKAZANIU

Jednym z ważniejszych etapów w procesie ewolucji prawa wykroczeń w Polsce Ludowej[1] było wejście w życie ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych występków jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego[2]. Ustawa definitywnie przesądziła o dalszym kierunku prac kodyfikacyjnych w dziedzinie materialnego prawa wykroczeń, które po czteroletniej przerwie zostały wznowione w 1967 r. w związku z opublikowaniem projektu nowego kodeksu karnego. Zgodnie z zasadą kompleksowości prac kodyfikacyjnych opublikowany w 1966 r. projekt miał stanowić punkt odniesienia dla pozostałych aktów prawnych z zakresu szeroko pojmowanego prawa karnego, w tym również przyszłej kodyfikacji prawa wykroczeń. Została ona dokonana na mocy ustaw uchwalonych 20 maja 1971 r., czyli Kodeksu wykroczeń[3], Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia[4] oraz ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń[5].

Do momentu wejścia w życie kompleksowej kodyfikacji trzon systemu prawa wykroczeń stanowiła uchwalona w apogeum polskiego stalinizmu ustawa z dnia 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym[6], która wzorem radzieckim wprowadziła kolegialny

[1] Polska Ludowa to okres w historii dziejów państwa polskiego przypadający na lata 1944–1989. Polska pozostawała wtedy w strefie wpływów Związku Radzieckiego. Krajem rządziła partia komunistyczna – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR).
[2] Dz.U. 1966, nr 23, poz. 149, dalej: ustawa o przekazaniu.
[3] Dz.U. 1971, nr 12, poz. 114, dalej: k.w.
[4] Dz.U. 1971, nr 12, poz. 116.
[5] Dz.U. 1971, nr 12, poz. 118.
[6] Dz.U. 1951, nr 66, poz. 454.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

model rozstrzygania spraw o wykroczenia przy udziale czynnika społecznego. Kolegia orzekające przy terenowych organach administracji – prezydiach rad narodowych – funkcjonowały początkowo na wszystkich szczeblach podziału terytorialnego kraju. Reprezentujący czynnik społeczny członkowie kolegiów orzekających byli wybierani przez terenowe organy władzy państwowej – rady narodowe – spośród kandydatów zgłaszanych przez organizacje społeczne i polityczne ludu pracującego oraz przez zakłady pracy[7]. W myśl zasady kolegialności sprawy o wykroczenia rozpoznawały oparte na czynniku społecznym trzyosobowe składy orzekające, podczas gdy kierujący pracą kolegium przewodniczący z racji zasiadania w prezydium rady narodowej miał reprezentować czynnik urzędniczy[8]. W miejsce sądowej kontroli orzecznictwa karno-administracyjnego przewidziano wzorowaną na procedurze administracyjnej instytucję odwołania do kolegium II instancji. Zwierzchni nadzór nad orzecznictwem karno-administracyjnym, wyrażający się m.in. w wydawaniu wiążących składy orzekające kolegiów wytycznych odnośnie do polityki karnej w sprawach o wykroczenia, sprawował Minister Spraw Wewnętrznych.

W grudniu 1958 r. ustawa o orzecznictwie karno-administracyjnym została poddana gruntownej nowelizacji o charakterze systemowym[9]. Nowelizacja odeszła od nietrafionej w polskich realiach socjalistycznej koncepcji wychowawczego oddziaływania na sprawców wykroczeń na rzecz wprowadzenia rozwiązań o charakterze typowo represyjnym. Kolegia zyskały prawo orzekania kary aresztu zasadniczego w wymiarze do 3 miesięcy w sprawach o wykroczenia przybierające w praktyce postać czynów o charakterze chuligańskim oraz o wykroczenia, do których znamion należała nietrzeźwość sprawcy[10]. Z racji przyznania kolegiom prawa stosowania środka karnego o charakterze izolacyjnym częściowo przywrócono zniesioną przez reformę z grudnia 1951 r. instytucję zadania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. Kontrolą sądową nie objęto natomiast orzeczeń kolegiów przewidujących zamianę nieuiszczonej w terminie grzywny na karę aresztu zastępczego, chociaż znowelizowana ustawa o orzecznictwie karno-administracyjnym nie przewidywała żadnych ograniczeń w stosowaniu tej kary[11].

Kierując się założeniem zaostrzenia „represyjności" systemu prawa karno-administracyjnego, reforma z grudnia 1958 r. podwyższyła o połowę górną granicę kary grzywny, co skutkowało znacznym wzrostem dolegliwości materialnej kar orzekanych przez kolegia za najpoważniejsze wykroczenia. Kolegia pozbawiono możliwości umorzenia postępowania w przypadku stwierdzenia znikomej szkodliwości społecznej czynu, co oznaczało obowiązek każdorazowego ukarania sprawców, nawet najdrobniejszych wykroczeń. Jedynym reliktem wychowawczego charakteru orzecznictwa karno-administracyjnego pozostała wpro-

[7] M. Łysko, *Socjalistyczna reforma orzecznictwa karno-administracyjnego Polski Ludowej,* [w:] *Księga pamiątkowa dla uczczenia pamięci Profesor Krystyny Kamińskiej*, red. A. Gaca, Toruń 2013, s. 322–323.
[8] K. Siarkiewicz, *Kształtowanie się ustroju kolegiów*, „Zagadnienia Wykroczeń" 1977, nr 4–5, s. 36.
[9] Ustawa z dnia 2 grudnia 1958 r. o zmianie ustawy z dnia 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym (Dz.U. 1958, nr 77, poz. 396).
[10] Były to następujące wykroczenia: zakłócanie spokoju publicznego, naruszenie przepisów porządkowych o zachowaniu się w miejscach publicznych, zakłócenie spoczynku nocnego, dopuszczanie się nieobyczajnego wybryku oraz używanie słów nieprzyzwoitych. Areszt mógł być także orzeczony za zakłócanie porządku publicznego lub wywołanie zgorszenia publicznego w stanie nietrzeźwości. Zob. J. Bafia, *O zaostrzeniu i przyśpieszeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo*, Warszawa 1959, s. 110.
[11] A. Gubiński, *Ewolucja stosowanych przez kolegia środków karnych i zasad wymiaru kary*, „Zagadnienia Wykroczeń" 1977, nr 6, s. 29–30.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

wadzona w miejsce upomnienia kara nagany, aczkolwiek nie mogła być ona orzekana wobec sprawców wykroczeń zagrożonych aresztem zasadniczym. Korzystnie prezentowały się zmiany dokonane w wyniku reformy z grudnia 1958 r. w zakresie ustroju i organizacji kolegiów, a zwłaszcza odejście od zasady obligatoryjnego tworzenia kolegiów na szczeblu niższym niż powiat. Podstawowym ogniwem w strukturze organizacyjnej uczyniono kolegium przy prezydium powiatowej rady narodowej, wprowadzając zarazem wymóg posiadania wykształcenia prawniczego przez przewodniczącego tego kolegium oraz jego zastępców[12].

Z punktu widzenia władz reforma z grudnia 1958 r. była niewątpliwie sukcesem, gdyż przyznanie kolegiom możliwości stosowania surowych kar przyczyniło się do ograniczenia społecznej plagi chuligaństwa oraz do ogólnej poprawy stanu bezpieczeństwa w kraju. Z kolei zmiany o charakterze organizacyjno-ustrojowym przyniosły efekt w postaci odczuwalnej poprawy poziomu funkcjonowania orzecznictwa karno-administracyjnego, w tym rozwiązanie problemu nadmiernego wpływu wniosków o ukaranie sporządzanych przez organy ścigania. Jednakże zbyt formalistyczny charakter przepisów znowelizowanej ustawy o orzecznictwie karno-administracyjnym, nakładających obowiązek ukarania każdego sprawcy wykroczenia, zmuszał kolegia do prowadzenia postępowania nawet w sprawach o niewielkim ciężarze gatunkowym. Rozpatrywanie tego rodzaju spraw stanowiło poważne obciążenie dla kolegiów, które zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Spraw Wewnętrznych miały koncentrować się przede wszystkim na karaniu sprawców społecznie niebezpiecznych wykroczeń alkoholowo-chuligańskich oraz wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu ruchu drogowego[13]. Obok coraz bardziej odczuwalnej potrzeby złagodzenia nadmiernej represyjności polskiego systemu prawa wykroczeń, na jego dalszy rozwój istotny wpływ wywarła przyjęta przez władze gomułkowskie w marcu 1961 r. koncepcja tzw. rozwarstwienia przestępczości. Determinująca politykę legislacyjną w dziedzinie szeroko pojmowanego prawa karnego koncepcja zakładała odmienne podejście do drobnych, przypadkowych naruszeń porządku prawnego oraz do zamachów wyrządzających istotne szkody interesowi społecznemu[14].

Koncepcja rozwarstwienia przestępczości znalazła swój wyraz w opublikowanym w 1966 r. projekcie kodeksu karnego. Projekt zakładał częściową depenalizację drobnych przestępstw gospodarczych i występków przeciwko porządkowi publicznemu, które miały ulec przekształceniu w podlegające właściwości kolegiów k-a wykroczenia[15]. Akceptacja założeń społeczno-politycznych projektu przez czynniki oficjalne włączyła zielone światło dla prac kodyfikacyjnych w dziedzinie prawa wykroczeń. Punktem wyjścia prowadzonych w latach 1967–1971 prac kodyfikacyjnych była ustawa o przekazaniu, na gruncie której dokonano przesunięcia licznych czynów o charakterze ogólnokryminalnym z obszaru prawa karnego do prawa wykroczeń. Operacji tej dokonano w drodze „przepołowienia" stanów faktycznych niektórych drobnych przestępstw, które częściowo stawały się wykroczeniami, a częściowo zachowały charakter występków. Wśród argumentów uzasadniających przyjęcie takiego rozwiązania najważniejszą rolę odgrywał wzgląd na przyspieszenie i obniżenie kosz-

[12] M. Łysko, *Reforma prawa karno-administracyjnego Polski Ludowej z 1958 r.*, „Z Dziejów Prawa" 2014, t. 7, s. 238–239.
[13] *Wytyczne Ministra Spraw Wewnętrznych w zakresie orzecznictwa karno-administracyjnego na rok 1960*, „Poradnik dla Kolegiów Orzekających" 1960, nr 2, s. 2.
[14] S. Walczak, *Niektóre problemy kodyfikacji prawa karnego*, „Państwo i Prawo" 1968, nr 4–5, s. 594.
[15] *Projekt kodeksu karnego. Część szczególna*, Warszawa 1966, s. 46.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

tów postępowania. Uchwalenie ustawy miało się przyczynić do odciążenia sądów od nadmiaru spraw drobnych, a zarazem ułatwić ściganie i pociąganie do odpowiedzialności sprawców czynów o mniejszej szkodliwości społecznej[16]. Z poddaniem drobnych przestępstw jako wykroczeń orzecznictwu karno-administracyjnemu wiązano nadzieje na zmianę polityki karania sprawców tego rodzaju czynów, w przypadku których decydującą rolę miała odgrywać represja ekonomiczna wyrażająca się w orzekaniu kar grzywny[17].

WYKROCZENIA POWSTAŁE Z PRZEKSZTAŁCENIA DOTYCHCZASOWYCH WYSTĘPKÓW

W ramach operacji przekazania właściwości kolegiów poddano dziewięć dotychczasowych występków, traktowanych w praktyce wymiaru sprawiedliwości jako czyny o niewielkim bądź nawet znikomym stopniu społecznego niebezpieczeństwa. Spośród tzw. wykroczeń przekazanych największe znaczenie przypisywano czynom skierowanych przeciwko własności, z którymi najczęściej miały do czynienia organy wymiaru sprawiedliwości. Wyroki skazujące za przestępstwa przeciwko własności społecznej i indywidualnej stanowiły około 35% wszystkich zapadłych orzeczeń, lecz liczba faktycznie popełnionych przestępstw była znacznie większa[18]. Drugą kategorię spraw stanowiły drobne występki o charakterze spekulacyjnym, a listę wykroczeń przekazanych uzupełniało prowadzenie działalności zarobkowej bez wymaganego zezwolenia[19].

W grupie wykroczeń przeciwko mieniu czołowe miejsce zajmowały drobne kradzieże i przywłaszczenia mienia o wartości przedmiotu czynu nieprzekraczającej kwoty 300 zł. Pod pojęciem kradzieży rozumiano zabór innej osobie cudzego mienia ruchomego w celu przywłaszczenia. Z kolei przywłaszczenie polegało na samowolnym dysponowaniu mieniem posiadanym przez sprawcę legalnie, np. powierzonego w celu przechowania lub użyczonego. Ustawa o przekazaniu nie różnicowała wysokości sankcji karnej w zależności od rodzaju mienia będącego przedmiotem wykroczenia, chociaż Konstytucja przewidywała szczególną ochronę własności społecznej. Stanowiąca podstawę ustroju społeczno-ekonomicznego własność społeczna dzieliła się na własność państwową i spółdzielczą i podlegała ochronie prawnokarnej w szeregu wydanych w Polsce Ludowej ustaw i dekretów. W przeciwieństwie do własności społecznej Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r.[20] jedynie tolerowała prywatną własność środków produkcji oraz własność osobistą poszczególnych obywateli, przewidując ochronę tych form własności w ustawodawstwie zwykłym[21]. Na gruncie ustawy o przekazaniu konstytucyjna zasada szczególnej ochrony mienia społecznego

[16] Miało to stanowić konsekwencję odciążenia organów MO od prowadzenia postępowania przygotowawczego w znacznej części spraw o dotychczasowe występki, które uległy przekształceniu w wykroczenia. Informacja o występkach przekazanych z sądów do orzecznictwa kolegiów ustawą z dnia 17 czerwca 1966 r., Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN), zespół akt Ministerstwo Sprawiedliwości, sygn. teczki 5/2, karta 46.
[17] *Ogólne założenia ustawy*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5, s. 1–3.
[18] Wynikało to z faktu, iż szereg przypadków drobnych kradzieży nie spotykał się z reakcją organów ścigania ze względu na niezłożenie przez pokrzywdzonych doniesienia o popełnieniu przestępstwa. Ponadto prokuratury i sądy często umarzały wszczęte postępowania, przypisując objętym nimi czynom znikomą szkodliwość społeczną. Zob. L. Hochberg, *Rodzaje wykroczeń*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5, s. 34.
[19] *Ogólne założenia…*, s. 5–6.
[20] Dz.U. 1952, nr 33, poz. 232.
[21] A. Lityński, *Historia prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2006, s. 218–219.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

znalazła swój wyraz jedynie w rozwiązaniu przewidującym obligatoryjne orzeczenie przez kolegium obowiązku zwrotu równowartości ukradzionego lub przywłaszczonego mienia społecznego[22].

Wprowadzając kryterium kwotowe 300 zł celem odgraniczenia występków od wykroczeń, twórcy ustawy nawiązali do koncepcji obowiązującej na gruncie aktów prawnych wydanych w Polsce Ludowej celem zapewnienia szczególnej ochrony własności społecznej[23]. Wyjątkiem była kradzież lub przywłaszczenie drewna z lasu, w przypadku którego kwota decydująca o kwalifikowaniu czynu jako wykroczenia została ustalona tylko na 150 zł ze względu na szczególny przedmiot czynu oraz sposób działania sprawcy. Kierując się założeniem szczególnej ochrony zasobów leśnych, przewidziano obowiązkowe orzekanie – obok kary zasadniczej – nawiązki w wysokości podwójnej wysokości skradzionego lub przywłaszczonego drewna[24].

W świetle postanowień ustawy o przekazaniu nie każdy przypadek kradzieży lub przywłaszczenia przedmiotu o wartości do 300 zł był kwalifikowany jako wykroczenie, gdyż w określonych okolicznościach czyn tego rodzaju stanowił występek. Okoliczności te dotyczyły osoby sprawcy[25], sposobu działania[26] oraz przedmiotu czynu[27]. Wystąpienie przynajmniej jednej z tych okoliczności skutkowało kwalifikowaniem czynu jako przestępstwa podlegającego właściwości sądów karnych[28].

Grupę tzw. wykroczeń przekazanych uzupełniały paserstwo oraz czyn polegający na uszkodzeniu rzeczy lub uczynieniu jej niezdatnym do użytku. Wykroczenie paserstwa polegało na nabyciu lub przyjęciu w innym celu mienia pochodzącego z kradzieży lub przywłaszczenia, a także udzieleniu pomocy w zbyciu lub ukrywaniu takiego mienia. Kluczowy dla uznania czynu za wykroczenie był fakt nabycia lub przyjęcia przez pasera mienia o wartości nieprzekraczającej 300 zł, a w przypadku drewna – o wartości do 150 zł. Z kolei w przypadku wykroczenia uszkodzenia mienia lub uczynienia go niezdatnym do użytku decydujące znaczenie miała wysokość wyrządzonej szkody, która nie przekraczała 300 zł. Przesłanką wyłączającą uznanie tego rodzaju czynu za wykroczenie było jego popełnienie przy użycia ognia,

[22] J. Lewiński, *Wybrane zagadnienia z ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Nowe Prawo" 1967, nr 2, s. 230.
[23] Po raz pierwszy kwota 300 zł jako przesłanka charakteryzująca drobną kradzież pojawiła się w dekrecie z dnia 4 marca 1953 r. o ochronie własności społecznej przed drobnymi zamachami (Dz.U. 1953, nr 17, poz. 69). Następnie została przeniesiona do ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko własności społecznej (Dz.U. 1959, nr 36, poz. 228). Stanowiła ona kryterium wyodrębnienia czynu, w przypadku którego ze względu na niewielką wartość zagarniętego mienia można było zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary albo łagodniejszą karę przy recydywie. Zob. J. Skupiński, *Przekazanie niektórych drobnych przestępstw do orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Państwo i Prawo" 1967, z. 1, s. 112.
[24] L. Jastrzębski, *Kradzież drewna z lasu*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5, s. 98–99.
[25] Zgodnie z art. 16 § 4 ust. 1 ustawy o przekazaniu sprawca był traktowany jako przestępca w sytuacji, gdy zarządzał skradzionym lub przywłaszczonym mieniem społecznym lub ze względu na pełnioną funkcję był odpowiedzialny za powierzone jego pieczy mienie społeczne.
[26] Według art. 16 § 2–4 ustawy odpowiedzialność karno-sądowa była przewidziana przez ustawę o przekazaniu w przypadku: popełnienia kradzieży z włamaniem; użycia przemocy lub groźby w celu zaboru mienia lub utrzymania się w jego posiadaniu; przywłaszczenia lub kradzieży mienia społecznego w ramach zorganizowanej grupy przestępczej.
[27] W myśl postanowień art. 16 § 1 ust. 2 ustawy o przekazaniu właściwość kolegium była także wyłączona w sytuacji, gdy przedmiotem kradzieży lub przywłaszczenia była broń lub amunicja. Przyjęte wyłączenie uzasadniano dużym społecznym niebezpieczeństwem samego faktu nielegalnego posiadania broni lub amunicji.
[28] *Ogólne założenia…*, s. 3–4.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

materiałów wybuchowych lub łatwopalnych. Kolejne wyłączenie dotyczyło wypadków, gdy czyn polegający na uszkodzeniu mienia lub uczynieniu go niezdatnym do użytku miał charakter chuligański[29].

Drugą grupę wykroczeń przekazanych stanowiły czyny przejęte z uchwalonej w 1957 r. tzw. ustawy antyspekulacyjnej[30]. Ich podległość orzecznictwu kolegiów opierała się na kryterium wartości przedmiotu czynu w kwocie nieprzekraczającej 300 zł. W pierwszej kolejności było to wykroczenie spekulacji towarem nabytym w państwowej sieci handlu detalicznego, czyli jego dalszej odsprzedaży z zyskiem[31]. Ustawa o przekazaniu penalizowała także spekulacyjną sprzedaż biletów wstępu na widowiska lub imprezy, polegającą na oferowaniu lub zbywaniu biletów po cenie wyższej niż nominalna[32]. Kolejnym wykroczeniem przejętym z ustawy antyspekulacyjnej było pobieranie wyższej o kwotę nieprzekraczającą 300 zł zapłaty za świadczenie usług przez osoby zawodowo trudniące się ich udzielaniem[33]. Rangę wykroczenia zyskał również spenalizowany w tej ustawie czyn polegający na usunięciu trwałego oznaczenia ceny, jakości lub pochodzenia towaru. Natomiast w przypadku oszukiwania nabywców towarów w placówkach handlu detalicznego wykroczenie stanowił czyn, którym wyrządzono nabywcy szkodę w wysokości nieprzekraczającej 50 zł[34]. W tym samym artykule ustawy przewidziano odpowiedzialność sprzedawcy, który w celu oszukania nabywcy na kwotę nieprzekraczającą 50 zł posługiwał się nierzetelnym narzędziem mierniczym[35].

Odrębnym typem wykroczenia uregulowanego w ustawie o przekazaniu było prowadzenie bez wymaganego zezwolenia działalności wytwórczej, przetwórczej, handlowej lub usługowej. Wobec niemożności precyzyjnego określenia wysokości wyrządzonej szkody jako kryterium odgraniczające wykroczenie od występku przyjęto nieostrą przesłankę wypadku mniejszej wagi[36].

Konsekwencją przekształcenia dotychczasowych występków w wykroczenia było obniżenie wysokości kar grożących sprawcom drobnych czynów karalnych. Ustawa o przekazaniu operowała sankcją alternatywną, którą tworzyły kary aresztu w wymiarze do 3 miesięcy oraz grzywny do wysokości 4500 zł. Ustanowienie przewidzianego w ustawie o orzecznictwie karno-administracyjnym maksymalnego pułapu tych kar uzasadniano ciężarem gatunkowym wykroczeń przekazanych, które miały stanowić najpoważniejszą kategorię spraw podlegających właściwości kolegiów. Jedynie w przypadku wykroczenia nieumyślnego paserstwa górna granica kary grzywny została obniżona do 3000 zł[37].

[29] A. Gubiński, M. Siewierski, *Ustawa o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 1967, s. 46–49.
[30] Ustawa z dnia 13 lipca 1957 r. o zwalczaniu spekulacji i ochronie interesów nabywców i producentów rolnych w obrocie handlowym (Dz.U. 1957, nr 39, poz. 171).
[31] L. Hochberg, *Doniosłe zmiany w orzecznictwie karno-administracyjnym*, „Służba MO" 1967, nr 1, s. 22.
[32] A. Gubiński, M. Siewierski, *op. cit.*, s. 58.
[33] J. Chabros, *Żądanie i pobieranie za usługi cen wyższych od obowiązujących*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5, s. 101–103.
[34] L. Hochberg, *Doniosłe zmiany…*, s. 21.
[35] J. Szubert, *Odpowiedzialność karno-administracyjna w prawie o miarach i narzędziach pomiarowych*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 6, s. 9–10.
[36] L. Hochberg, *Rodzaje…*, s. 44.
[37] I. Śmietanka, *Zasady odpowiedzialności i karania*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5, s. 21.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Dokonując częściowej depenalizacji dotychczasowych występków, liczono się z możliwością zbytniego złagodzenia polityki represyjnej w sprawach o drobne czyny karalne[38]. Celem zapobieżenia łagodnemu traktowaniu przez kolegia sprawców czynów o znacznym stopniu społecznego niebezpieczeństwa, przewidziano wyłączenia spod zakresu obowiązywania ustawy o przekazaniu. Przyjęły one postać przesłanek, których wystąpienie skutkowało kwalifikowaniem przewidzianych w ustawie czynów jako występków. Przesłankami tymi były recydywa oraz chuligański charakter działania sprawcy. Recydywa polegała na popełnieniu jednego z wykroczeń przekazanych w okresie 5 lat następujących po uprawomocnieniu się wyroku sądowego lub w okresie 2 lat od uprawomocnienia się orzeczenia kolegium[39]. Poddanie w określonych przypadkach spraw o wykroczenia przekazane jurysdykcji sądów karnych sprzyjało umocnieniu więzi pomiędzy orzecznictwem karno-administracyjnym a wymiarem sprawiedliwości, które zostały zerwane wskutek zniesienia przez ustawę o orzecznictwie karno-administracyjnym w grudniu 1951 r. sądowej kontroli orzecznictwa w sprawach o wykroczenia.

NOWE ROZWIĄZANIA WPROWADZONE DO SYSTEMU PRAWA KARNO-ADMINISTRACYJNEGO

Oprócz rozwiązań dotyczących sprawców wykroczeń powstałych w wyniku częściowej depenalizacji dotychczasowych występków ustawa o przekazaniu zawierała nowe, nieznane dotychczas prawu wykroczeń instytucje. Zostały one uwzględnione w przeprowadzonej przy okazji operacji przekazania nowelizacji obowiązującej ustawy o orzecznictwie karno-administracyjnym, dzięki czemu miały zastosowanie do wszystkich wykroczeń rozpatrywanych w trybie regulowanym przez tę ustawę[40]. Prowadzeniu elastycznej polityki karnej wobec sprawców wykroczeń służyło wprowadzenie przewidzianych w projekcie kodeksu karnego z 1966 r. instytucji odstąpienia od wymierzania kary oraz zawieszenia wykonania zasadniczej kary aresztu. Odstąpienie od wymierzenia kary miało miejsce w sytuacji, gdy zdaniem kolegium orzekanie kar nawet w najniższej wysokości byłoby niecelowe z uwagi na charakter i okoliczności czynu lub osobowość sprawcy[41]. Rezygnując z ukarania, kolegium miało do wyboru upomnienie albo inny środek oddziaływania społecznego[42]. Mogło też zobowiązać sprawcę wykroczenia do przywrócenia naruszonego porządku prawnego albo do wyrównania wyrządzonej szkody[43].

[38] Notatka Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 24 lutego 1966 r. w sprawie projektu ustawy o przekazaniu na tle dyrektyw Sekretariatu KC PZPR w sprawie polityki karnej, AAN, zespół akt Ministerstwo Sprawiedliwości, sygn. teczki 1981, karta 138.
[39] F. Józwiak, *Zadania Milicji Obywatelskiej*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5, s. 80.
[40] M. Siewierski, *Przepisy procesowe*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5, s. 46.
[41] A. Postan, *Duże zadania małej sprawiedliwości*, „Gazeta Sądowa i Penitencjarna" 1966, nr 9, s. 1.
[42] Chociaż ustawa o przekazaniu nie zawierała definicji pojęcia „środek oddziaływania społecznego", to doktryna stworzyła tę definicję w oparciu o kontekst ustawowy. Środkami oddziaływania społecznego miały być środki, które nie są regulowane przez prawo i których wykonanie nie jest zabezpieczone sankcją przymusu państwowego. Sprawca podporządkowywał się im na zasadzie dobrowolności. Zob. J. Skupiński, *Model polskiego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 1974, s. 154–155.
[43] J. Bafia, *Ustawa o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Nowe Prawo" 1966, nr 11, s. 1347–1348.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Kolejną z nowych instytucji było warunkowe zawieszenie wykonania kary aresztu na okres próby wynoszący od 6 miesięcy do roku. Mogło być ono zastosowane przez kolegium w razie uznania, iż pomimo niewykonania orzeczonej kary sprawca nie popełni w okresie próby nowego wykroczenia tego samego rodzaju. Przesłanki warunkowego zawieszenia kary aresztu zasadniczego dzieliły się na dwie grupy. Pierwszą z nich tworzyły właściwości i warunki osobiste sprawcy. Przez właściwości sprawcy rozumiano niezależne od niego cechy osobowości, stopień inteligencji czy rozwoju umysłowego. Warunki osobiste dotyczyły środowiska, w którym żył sprawca, jego pracy, stosunków rodzinnych. Kolejną grupę przesłanek tworzyły okoliczności towarzyszące popełnieniu wykroczenia oraz zachowanie się sprawcy po jego popełnieniu. Zastosowanie przez kolegium warunkowego zawieszenia kary aresztu nie wymagało wspólnego występowania wszystkich wymienionych przez ustawodawcę warunków. Podjęcie decyzji w tej sprawie znowelizowana ustawa o orzecznictwie karno-administracyjnym pozostawiła swobodnemu uznaniu kolegium, które pomimo stwierdzenia występowania określonych w ustawie przesłanek mogło wymierzyć bezwarunkową karę aresztu zasadniczego[44]. W przypadku gdy przedmiotem wykroczenia było mienie społeczne, warunkowe zawieszenie kary aresztu było dopuszczalne pod warunkiem wyrównania przez sprawcę szkody wyrządzonej w tym mieniu[45].

Przeniesienie na grunt prawa wykroczeń instytucji warunkowego zawieszenia kary aresztu miało na celu dalsze ograniczenie stosowania przez kolegia kar o charakterze izolacyjnym. Dotychczasowa praktyka orzecznictwa kolegiów miała bowiem wykazać nadużywanie przez kolegia uprawnień przyznanych im na mocy nowelizacji ustawy o orzecznictwie karno-administracyjnym z grudnia 1958 r., w szczególności stosowanego wobec skazanych na karę grzywny aresztu zastępczego[46]. Skala stosowania tej kary znacznie przerosła oczekiwania, jakie z przywróceniem aresztu zastępczego wiązał ustawodawca[47]. Stąd, począwszy od 1961 r., wydawane przez Ministra Spraw Wewnętrznych wytyczne podkreślały, iż „podstawowym środkiem represji w postępowaniu karno-administracyjnym powinna być kara grzywny bez zamiany jej na karę aresztu zastępczego”[48]. Konsekwentna postawa organów nadzoru zaczęła przynosić rezultaty w postaci stopniowego ograniczania liczby orzeczeń ska-

[44] M. Szewczyk, *Warunkowe zawieszenia wykonania kary aresztu orzeczonej przez kolegium za wykroczenie*, „Państwo i Prawo” 1967, z. 5, s. 613–614.
[45] I. Śmietanka, *Zasady odpowiedzialności…*, s. 30–31.
[46] Było to szczególnie widoczne w pierwszych latach obowiązywania znowelizowanej w grudniu 1958 r. ustawy o orzecznictwie karno-administracyjnym, gdy kara aresztu zastępczego była orzekana wobec 77% ukaranych grzywną w 1960 r. i wobec 55% ukaranych w 1961 r. Zob. A. Gubiński, *Areszt zasadniczy i zastępczy*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne” 1963, nr 6, s. 56.
[47] Sprawujący w imieniu Ministra Spraw Wewnętrznych nadzór nad orzecznictwem karno-administracyjnym Departament Społeczno-Administracyjny krytycznie ocenił praktykę nadużywania zastępczej kary aresztu, która miała zastosowanie w przypadku 78% wydanych przez kolegia w latach 1959–1960 orzeczeń o ukaraniu grzywną. Podkreślano, że „w ten sposób przepis będący środkiem pomocniczym w pracy kolegiów, stał się regułą wbrew intencjom ustawodawcy i zasadom prawidłowej polityki karnej” (*Nasze aktualne zadania*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne” 1961, nr 1, s. 2).
[48] Po raz pierwszy miało to miejsce w wytycznych Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 17 czerwca 1961 r. Zob. *Na antywykroczeniowym „froncie”*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne” 1961, nr 5, s. 10.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

zujących na zastępczą karę aresztu[49]. Na przestrzeni lat 1960–1967 odnotowano istotny spadek zakresu stosowania tej kary z 77% do 17% ogółu ukaranych grzywną[50].

Wprawdzie znowelizowana ustawa o orzecznictwie karno-administracyjnym pozostawiała stosowanie kary aresztu zasadniczego uznaniu kolegium, lecz podjęcie takiej decyzji uzależniono od wystąpienia co najmniej jednej z trzech przesłanek. Były nimi waga popełnionego czynu, wysoki stopień demoralizacji sprawcy lub jego sposób działania zasługujący na szczególne potępienie. Ograniczeniu stosowania kar izolacyjnych służyło wprowadzenie zasady pierwszeństwa orzekania grzywny, jeżeli kara ta występowała alternatywnie z aresztem w sankcji naruszonego przepisu. Ustawa o przekazaniu nadawała także wyjątkowy charakter zastępczej karze aresztu, co przejawiało się we wprowadzeniu do ustawy o orzecznictwie karno-administracyjnym nowych kryteriów zamiany orzeczonej przez kolegium grzywny na areszt zastępczy[51]. Było to możliwe tylko w razie stwierdzenia na podstawie analizy całokształtu okoliczności dotyczących sprawcy, a w szczególności jego warunków materialnych, że egzekucja grzywny nie będzie skuteczna[52].

Znowelizowana ustawa o orzecznictwie karno-administracyjnym stwarzała podstawy do bardziej elastycznego traktowania sprawców drobnych wykroczeń w przypadku, gdy popełniony przez nich czyn stanowił naruszenie obowiązków pracowniczych. W miejsce stosowania środków karnych przewidziano możliwość przekazania sprawy kierownikowi zakładu pracy, w którym sprawca był zatrudniony. Przekazując sprawę, przewodniczący kolegium wnioskował o zastosowanie przewidzianych w regulaminie pracy środków dyscyplinarnych[53] lub innych środków oddziaływania wychowawczego[54] stosowanych w zakładzie[55].

WYKROCZENIA „PRZEKAZANE" W KODEKSIE WYKROCZEŃ Z 1971 R.

Pozytywna ocena pierwszych lat praktycznego stosowania rozwiązań ustawy o przekazaniu[56] skutkowała nie tylko uwzględnieniem w całości jej rozwiązań w Kodeksie wykroczeń, lecz także poddaniem właściwości kolegiów kolejnej grupy drobnych czynów karalnych, stanowiących dotychczas występki. Twórcy części szczególnej Kodeksu wykroczeń popierali bowiem założenie dotyczące rozwarstwienia czynów społecznie niebezpiecznych,

[49] Areszt zastępczy orzeczono wobec 34% ukaranych grzywną w 1963 r., 23% w 1964 r. oraz 18% ukaranych w 1965 r. Zob. *Orzecznictwo karno-administracyjne w latach 1963–1965*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 3–4, s. 8.

[50] Informacja o przebiegu orzecznictwa karno-administracyjnego w roku 1967, AAN, zespół akt Ministerstwo Sprawiedliwości, sygn. teczki 1/377, karta 38.

[51] A. Postan, *op. cit.*, s. 1.

[52] J. Jasiński, *Prawo bliżej odbiorcy*, „Gazeta Sądowa i Penitencjarna" 1966, nr 20, s. 7.

[53] Środkami dyscyplinarnymi były: upomnienie, ostrzeżenie, nałożenie kary pieniężnej, przeniesienie do pracy niżej zaszeregowanej, zwolnienie z pracy z zachowaniem warunków wypowiedzenia, zwolnienie z pracy bez wypowiedzenia z winy pracownika. Zob. A. Mirończuk, *Oddziaływanie wychowawcze zakładów pracy*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5, s. 90.

[54] Środki oddziaływania wychowawczego mogły przyjmować postać zarówno czysto wychowawczą, jak i represyjną, aczkolwiek z punktu widzenia prawa karnego nie miały charakteru kar. W odróżnieniu od środków oddziaływania społecznego środki wychowawcze były wyraźnie przewidziane w przepisach prawa, a ich wykonanie zabezpieczał przymus państwowy. Zob. J. Skupiński, *Model polskiego prawa…*, s. 154–155.

[55] A. Mirończuk, *op. cit.*, s. 91.

[56] Oceniając w połowie 1969 r. praktykę stosowania ustawy o przekazaniu, Departament Społeczno-Administracyjny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wyraził opinię, iż „Zasadniczy cel ustawy […] został w zasadzie osiągnięty" (Informacja o występkach…, karta 46).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

które zostało wyrażone w Kodeksie karnym[57] Polski Ludowej z 1969 r. Nadawał on rangę przestępstw czynom karalnym o dużym ciężarze gatunkowym, podczas gdy szereg dotychczasowych drobnych występków został pominięty w jego części szczególnej. Oceniając dalsze utrzymywanie podwyższonej penalizacji tego rodzaju występków za pozbawione racji bytu, twórcy Kodeksu karnego opowiedzieli się za ich przekształceniem w wykroczenia[58]. Zgodnie z zasadą harmonizacji prac kodyfikacyjnych w obszarze szeroko pojmowanego prawa karnego Kodeks wykroczeń przekazał do właściwości kolegiów kolejną grupę występków cechujących się niewielkim stopniem społecznego niebezpieczeństwa. Rangę wykroczenia zyskały:

- nieopuszczenie zbiegowiska publicznego pomimo wezwania właściwego organu,
- żebranie w miejscu publicznym przez osobę, która ma środki egzystencji lub jest zdolna do pracy,
- niszczenie, uszkadzanie lub usuwanie znaków umieszczonych przez organ państwowy w celu stwierdzenia tożsamości przedmiotu,
- prowadzenie pojazdu mechanicznego przez kierowcę w stanie nietrzeźwości,
- wyłudzenie przejazdu, pożywienia, wstępu na imprezę, działania automatu lub innego płatnego świadczenia,
- zabór, zniszczenie lub uszkodzenie rzeczy o wartości niemajątkowej,
- ukrywanie towaru przed nabywcą w przedsiębiorstwie handlu detalicznego,
- odmowa świadczenia usługi przez osobę zajmującą się zawodowo świadczeniem usług,
- znęcanie się nad zwierzętami[59].

Na gruncie kodyfikacji materialnego prawa wykroczeń jednolity charakter wykroczeń zyskały czyny o charakterze spekulacyjnym podlegające dotychczas częściowo kompetencji sądów, a częściowo kolegiów. Dokonano tego w drodze rezygnacji z kryterium wartości przedmiotu wykroczenia, którego przekroczenie na gruncie ustawy o przekazaniu skutkowało kwalifikowaniem danego stanu faktycznego jako występku. Do wyłącznej właściwości kolegiów Kodeks wykroczeń przekazał czyny polegające na:

- prowadzeniu działalności wytwórczej, przetwórczej, handlowej lub usługowej bez wymaganego zezwolenia,
- spekulacji biletami wstępu na imprezy artystyczne, rozrywkowe i sportowe,
- usuwaniu oznaczeń z towarów albo przeznaczaniu do sprzedaży towarów z usuniętymi oznaczeniami,
- żądaniu i pobieraniu za świadczenia zapłaty wyższej od obowiązującej przez osoby zawodowo zajmujące się świadczeniem usług[60].

Jedynie w przypadku czynów przeciwko mieniu zachowano dotychczasowy podział na występki i wykroczenia, podnosząc kwotę oddzielającą te dwa rodzaje czynów karalnych z 300 do 500 zł.

[57] Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1969, nr 13, poz. 96).
[58] J. Bafia, *Wzbogacenie środków zwalczania drobnej przestępczości*, „Państwo i Prawo" 1968, z. 4–5, s. 634–635.
[59] I. Śmietanka, *Z sądu do kolegium*, „Gazeta Sądowa i Penitencjarna" 1970, nr 16, s. 6.
[60] *Ibidem*.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Względy natury politycznej legły u podstaw przeprowadzonej w 1986 r. z pogwałceniem funkcji gwarancyjnej prawa karnego kolejnej operacji przekwalifikowania występków w wykroczenia[61]. Dodany do Kodeksu wykroczeń celem represjonowania opozycji politycznej art. 52a poddawał właściwości kolegiów takie stany faktyczne dotychczasowych występków, jak sporządzanie i kolportaż materiałów informacyjnych w ramach tzw. drugiego obiegu[62] czy też podejmowanie działań w celu wywołania niepokoju społecznego lub rozruchów[63]. Przekazaniu tych czynów z sądów do właściwości w pełni dyspozycyjnych wobec resortu spraw wewnętrznych kolegiów towarzyszyło przyjęcie rozszerzającej wykładni przepisów o grożącej za tego rodzaju czyny karze przepadku rzeczy. Dopuszczała ona możliwość objęcia przepadkiem samochodów czy też aparatury wideo[64], zwłaszcza jeżeli służyły one lub były przeznaczone dla potrzeb nielegalnego tworzenia i rozpowszechniania materiałów informacyjnych w tzw. drugim obiegu. Tego rodzaju praktyka prowadziła do wypaczenia istoty kary przepadku rzeczy na gruncie prawa wykroczeń. Z racji objęcia przepadkiem rzeczy o wartości kilkunastokrotnie przewyższającej maksymalny wymiar kary grzywny, kara dodatkowa przepadku rzeczy przybierała faktycznie postać konfiskaty mienia. Wydawane po 1986 r. orzeczenia o przepadku kosztownych przedmiotów w powszechnym odczuciu stanowiły wyraz wykorzystywania omawianej kary dodatkowej jako instrumentu „doraźnych, spektakularnych i krótkotrwałych rozgrywek politycznych”[65]. Nic dziwnego, że wspomniany art. 52a k.w. został uchylony na fali przemian społeczno-politycznych 1989 r., tuż przed pierwszymi częściowo wolnymi wyborami w powojennej Polsce[66].

PODSUMOWANIE

Ustawa o przekazaniu wywarła istotny wpływ na proces ewolucji polskiego prawa wykroczeń w XX w., gdyż w sposób definitywny potwierdziła jego przynależność do obszaru szeroko pojmowanego prawa karnego. Towarzyszące uchwaleniu ustawy założenie prowadzenia dalszych prac kodyfikacyjnych materialnego prawa wykroczeń w oparciu o założenie ścisłej harmonizacji prawa wykroczeń z prawem karnym oznaczało upadek dosyć silnie re-

[61] Na mocy ustawy z dnia 24 października 1986 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o wykroczeniach (Dz.U. 1986, nr 39, poz. 193).
[62] Punkt 1 art. 52a k.w. przewidywał odpowiedzialność sprawcy, który „bez wymaganego zezwolenia sporządza, wydaje, przewozi, przenosi lub rozpowszechnia utwory i inne informacje wyrażone za pomocą druku lub innych form służących do ich utrwalania i przekazywania”.
[63] Ponadto rangę wykroczeń zagrożonych karami aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny do górnej granicy tych kar określonej w Kodeksie wykroczeń zyskały następujące występki: publiczne nawoływanie do popełnienia przestępstwa lub jego pochwała; publiczne nawoływanie do nieposłuszeństwa lub przeciwdziałania ustawie albo prawnemu rozporządzeniu organu państwowego; udział w nielegalnym związku, jeżeli zasięg czynu lub jego skutki nie były znaczne.
[64] W ciągu pierwszego półrocza obowiązywania art. 52a k.w. kolegia orzekły przepadek dziewięciu samochodów należących do członków opozycji politycznej, chociaż z reguły samochody te nie zostały bezpośrednio użyte w celu popełnienia wykroczenia polegającego na kolportażu materiałów pochodzących z tzw. drugiego obiegu. Zob. *Kolegia ds. wykroczeń w PRL (rozwiązania ustawowe i praktyka)*, Warszawa–Kraków 1987, s. 17–18 (broszura opracowana i wydana staraniem Komisji Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność” oraz Małopolskiego Komitetu Walki o Praworządność).
[65] J. Szumski, *Główne kierunki polityki karnej realizowane przez kolegia do spraw wykroczeń w latach 1972–1989*, „Archiwum Kryminologii” 1993, t. 19, s. 118.
[66] Na mocy ustawy z dnia 29 maja 1989 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego, prawa o wykroczeniach i innych ustaw (Dz.U. 1989, nr 34, poz. 180).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

prezentowanej jeszcze na początku lat 60. koncepcji prawa wykroczeń jako gałęzi prawa administracyjnego. Powszechną aprobatę zyskał pogląd, w myśl którego prawo wykroczeń pełniło podobne funkcje jak prawo karne, lecz przedmiotem jego zainteresowania były czyny o nieco niższym stopniu społecznej szkodliwości niż przestępstwa[67].

Wyrażona w ustawie o przekazaniu tendencja do „kryminalizacji" prawa wykroczeń znalazła swój wyraz w procesie stopniowego wprowadzania elementów prawnokarnych. Wypierały one rozwiązania stworzone z myślą o wykroczeniach jako czynach godzących w spokój i porządek publiczny oraz zakłócających organizatorskie poczynania administracji[68]. Leżąca u podstaw operacji przekazania idea „przepoławiania" czynów kryminalnych na przestępstwa i wykroczenia, w zależności od wartości przedmiotu lub wysokości szkody, prowadziła do dalszego zacierania się różnic pomiędzy tymi dwiema kategoriami czynów karalnych. Tożsamość rodzajowa występków i wykroczeń przekazanych pociągała za sobą potrzebę wzbogacenia regulacji prawnomaterialnych obowiązującej ustawy o orzecznictwie karno-administracyjnym przepisami materialnymi i procesowymi typowymi dla prawa karnego. Recypowane instytucje części ogólnej prawa karnego miały zastosowanie nie tylko do wykroczeń przekazanych, gdyż część z nich dotyczyła całego obszaru materialnego prawa wykroczeń[69].

Ustawa o przekazaniu determinowała kształt rozwiązań przyjętych w stanowiącym efekt finalny drugiej fazy prac kodyfikacyjnych Kodeksie wykroczeń. Kodyfikacja z 1971 r. nie tylko utrzymała stan prawny stworzony ustawą, lecz także poszła znacznie dalej, przejmując kolejną poważną grupę występków do grupy wykroczeń[70]. Skutkiem tego procesu była zasadnicza zmiana oblicza polskiego materialnego prawa wykroczeń, które obok tradycyjnych wykroczeń o charakterze porządkowym zawierało również czyny o charakterze kryminalnym. Powstałe z przekształcenia dotychczasowych występków czyny wyróżniał stosunkowo wysoki jak na wykroczenia stopień społecznego niebezpieczeństwa[71]. Konsekwencją operacji przekazania było postrzeganie wykroczeń i przestępstw jako tej samej kategorii czynów karalnych, które różniły się jedynie odmiennym stopniem społecznego niebezpieczeństwa czynu[72].

Dalsze zacieśnienie więzów łączących prawo wykroczeń z prawem karnym nastąpiło w wyniku reformy ustrojowej z 1990 r.[73], która poddała kontroli sądowej całokształt orzecznictwa kolegiów. Zwieńczeniem tego procesu było dokonane w 2001 r. przekazanie spraw o wykroczenia do wyłącznej właściwości sądów[74]. Likwidacja kolegiów do spraw wykro-

[67] H. Rot, *Problemy kodyfikacji prawa w PRL*, Wrocław 1978, s. 108–109.
[68] M. Olszewski, *Stopień społecznego niebezpieczeństwa jako podstawa rozgraniczenia przestępstw i wykroczeń*, „Państwo i Prawo" 1988, z. 4, s. 58.
[69] M. Szewczyk, *Problematyka nieletnich w ustawie o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Palestra" 1968, nr 9, s. 39–40.
[70] Z. Kocel-Krekora, *Kierunki rozwoju polskiego prawa wykroczeń*, „Zagadnienia Wykroczeń" 1987, nr 3, s. 11.
[71] J. Skupiński, *Kierunki doskonalenia polskiego prawa wykroczeń*, „Studia Prawnicze" 1981, nr 4, s. 5.
[72] W.F. Dąbrowski, *Nowe aspekty orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 1967, nr 1, s. 94.
[73] Na mocy ustawy z dnia 8 czerwca 1990 r. o zmianie ustaw: Kodeks postępowania karnego, Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń i Kodeks pracy (Dz.U. 1990, nr 43, poz. 251).
[74] J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2015, s. 33.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

czeń[75] oznaczała koniec dualizmu w zakresie organów orzekających, wskutek czego odpadła jedna z kluczowych przesłanek leżących u podstaw przeprowadzonej w 1966 r. operacji przekazania w postaci odciążenia sądów od rozpatrywania spraw o drobne czyny karalne. Procedura rozpatrywania spraw o wykroczenia przez sądy została ukształtowana na podobieństwo procesu karnego[76], o czym świadczą zawarte w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia z 2001 r. liczne odesłania do przepisów Kodeksu postępowania karnego[77]. W tej sytuacji należy podać w wątpliwość zasadność dalszego utrzymywania wprowadzonego przez ustawę o przekazaniu podziału czynów przeciwko mieniu na wykroczenia i występki przy pomocy kryterium kwotowego. Zwłaszcza w przypadku kradzieży ustalenie kwoty oddzielającej wykroczenie od występku na poziomie 500 zł niepotrzebnie obciąża organy ścigania obowiązkiem precyzyjnego ustalenia wartości skradzionego mienia, a także skutkuje stosowaniem odmiennych procedur rozpatrywania tego samego rodzaju spraw przez sądy. Wzorem dla ustawodawcy powinno być dokonane w związku z wejściem w życie Kodeksu karnego z 1997 r. nadanie rangi występku dotychczasowemu wykroczeniu prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości[78]. W wyniku rezygnacji z koncepcji czynów przepołowionych wszelkie przypadki prowadzenia pojazdów mechanicznych przez sprawców znajdujących się w stanie upojenia alkoholowego stanowią obecnie przestępstwa rozpatrywane przez sądy w trybie postępowania karnego[79]. Podobne rozwiązanie należałoby zastosować w stosunku do kradzieży i pozostałych czynów przeciwko mieniu, których sztuczne rozdzielenie na wykroczenie i występek przy pomocy kryterium kwotowego nie znajduje w obecnym stanie prawnym racjonalnego uzasadnienia.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

Archiwum Akt Nowych, zespół akt Ministerstwo Sprawiedliwości, sygn.: 5/2; 1981; 1/377.

LITERATURA

Bafia J., *O zaostrzeniu i przyśpieszeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo*, Warszawa 1959.
Bafia J., *Ustawa o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Nowe Prawo" 1966, nr 11.
Bafia J., *Wzbogacenie środków zwalczania drobnej przestępczości*, „Państwo i Prawo" 1968, z. 4–5.
Chabros J., *Żądanie i pobieranie za usługi cen wyższych od obowiązujących*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5.
Dąbrowski W.F., *Nowe aspekty orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 1967, nr 1.
Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2012.
Gubiński A., *Areszt zasadniczy i zastępczy*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1963, nr 6.

[75] W związku z przyjęciem zasady sprawowania wymiaru sprawiedliwości wyłącznie przez sądy uchwalona w dniu 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.) przewidziała likwidację kolegiów w ciągu 4 lat od jej wejścia w życie. Zob. T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2012, s. 16.
[76] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. 2001, nr 106, poz. 1148).
[77] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555).
[78] Art. 178a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553).
[79] M. Łysko, *Prace nad kodyfikacją materialnego prawa wykroczeń w Polsce Ludowej (1960–1971)*, Białystok 2016, s. 322–323.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Gubiński A., *Ewolucja stosowanych przez kolegia środków karnych i zasad wymiaru kary*, „Zagadnienia Wykroczeń" 1977, nr 6.
Gubiński A., Siewierski M., *Ustawa o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego. Komentarz,* Warszawa 1967.
Hochberg L., *Doniosłe zmiany w orzecznictwie karno-administracyjnym*, „Służba MO" 1967, nr 1.
Hochberg L., *Rodzaje wykroczeń*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5.
Jasiński J., *Prawo bliżej odbiorcy*, „Gazeta Sądowa i Penitencjarna" 1966, nr 20.
Jastrzębski L., *Kradzież drewna z lasu*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5.
Józwiak F., *Zadania Milicji Obywatelskiej*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5.
Kocel-Krekora Z., *Kierunki rozwoju polskiego prawa wykroczeń*, „Zagadnienia Wykroczeń" 1987, nr 3.
Kolegia ds. wykroczeń w PRL (rozwiązania ustawowe i praktyka), Warszawa–Kraków 1987.
Lewiński J., *Wybrane zagadnienia z ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Nowe Prawo" 1967, nr 2.
Lityński A., *Historia prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2006.
Łysko M., *Prace nad kodyfikacją materialnego prawa wykroczeń w Polsce Ludowej (1960–1971)*, Białystok 2016.
Łysko M., *Reforma prawa karno-administracyjnego Polski Ludowej z 1958 r.*, „Z Dziejów Prawa" 2014, t. 7.
Łysko M., *Socjalistyczna reforma orzecznictwa karno-administracyjnego Polski Ludowej*, [w:] *Księga pamiątkowa dla uczczenia pamięci Profesor Krystyny Kamińskiej*, red. A. Gaca, Toruń 2013.
Mirończuk A., *Oddziaływanie wychowawcze zakładów pracy*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5.
Na antywykroczeniowym „froncie", „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1961, nr 5.
Nasze aktualne zadania, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1961, nr 1.
Ogólne założenia ustawy, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5.
Olszewski M., *Stopień społecznego niebezpieczeństwa jako podstawa rozgraniczenia przestępstw i wykroczeń*, „Państwo i Prawo" 1988, z. 4.
Orzecznictwo karno-administracyjne w latach 1963–1965, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 3–4.
Postan A., *Duże zadania małej sprawiedliwości*, „Gazeta Sądowa i Penitencjarna" 1966, nr 9.
Projekt kodeksu karnego. Część szczególna, Warszawa 1966.
Rot H., *Problemy kodyfikacji prawa w PRL*, Wrocław 1978.
Siarkiewicz K., *Kształtowanie się ustroju kolegiów*, „Zagadnienia Wykroczeń" 1977, nr 4–5.
Siewierski M., *Przepisy procesowe*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5.
Skupiński J., *Kierunki doskonalenia polskiego prawa wykroczeń*, „Studia Prawnicze" 1981, nr 4.
Skupiński J., *Model polskiego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 1974.
Skupiński J., *Przekazanie niektórych drobnych przestępstw do orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Państwo i Prawo" 1967, z. 1.
Szewczyk M., *Problematyka nieletnich w ustawie o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Palestra" 1968, nr 9.
Szewczyk M., *Warunkowe zawieszenia wykonania kary aresztu orzeczonej przez kolegium za wykroczenie*, „Państwo i Prawo" 1967, z. 5.
Szubert J., *Odpowiedzialność karno-administracyjna w prawie o miarach i narzędziach pomiarowych*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 6.
Szumski J., *Główne kierunki polityki karnej realizowane przez kolegia do spraw wykroczeń w latach 1972–1989*, „Archiwum Kryminologii" 1993, t. 19.
Śmietanka I., *Z sądu do kolegium*, „Gazeta Sądowa i Penitencjarna" 1970, nr 16.
Śmietanka I., *Zasady odpowiedzialności i karania*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne" 1966, nr 5.
Walczak S., *Niektóre problemy kodyfikacji prawa karnego*, „Państwo i Prawo" 1968, nr 4–5.
Wytyczne Ministra Spraw Wewnętrznych w zakresie orzecznictwa karno-administracyjnego na rok 1960, „Poradnik dla Kolegiów Orzekających" 1960, nr 2.

AKTY PRAWNE

Dekret z dnia 4 marca 1953 r. o ochronie własności społecznej przed drobnymi zamachami (Dz.U. 1953, nr 17, poz. 69).
Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r. (Dz.U. 1952, nr 33, poz. 232).
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.).
Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym (Dz.U. 1951, nr 66, poz. 454).
Ustawa z dnia 13 lipca 1957 r. o zwalczaniu spekulacji i ochronie interesów nabywców i producentów rolnych w obrocie handlowym (Dz.U. 1957, nr 39, poz. 171).
Ustawa z dnia 2 grudnia 1958 r. o zmianie ustawy z dnia 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym (Dz.U. 1958, nr 77, poz. 396).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 07:29:26

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Ustawa z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko własności społecznej (Dz.U. 1959, nr 36, poz. 228).
Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych występków jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego (Dz.U. 1966, nr 23, poz. 149).
Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1969, nr 13, poz. 96).
Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. 1971, nr 12, poz. 116).
Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. 1971, nr 12, poz. 114).
Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń (Dz.U. 1971, nr 12, poz. 118).
Ustawa z dnia 24 października 1986 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o wykroczeniach (Dz.U. 1986, nr 39, poz. 193).
Ustawa z dnia 29 maja 1989 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego, prawa o wykroczeniach i innych ustaw (Dz.U. 1989, nr 34, poz. 180).
Ustawa z dnia 8 czerwca 1990 r. o zmianie ustaw: Kodeks postępowania karnego, Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń i Kodeks pracy (Dz.U. 1990, nr 43, poz. 251).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555).
Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. 2001, nr 106, poz. 1148).

UMCS